

OSMANLI
CEBEHANESİNDE
TÜRK
SULTANLARININ
SİLAHLARI

YRD. DOÇ. DR. TÜLİN ÇORUHLU

Sakarya Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Türk El Sanatları Bölümü Öğretim Üyesi. 1961'de Arifiye'de doğdu. 1985 yılında Hacettepe Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü'nü bitirdi. 11 yıl askeri müzede çalıştı. Doktorasını İstanbul Üniversitesi'nde yaptı. Halen Sakarya Üniversitesi'nde görev yapmakta. Yayımlanmış bir kitabı, değişik yerlerde yayımlanmış makaleleri mevcuttur. Çoruhlu ulusal ve uluslararası toplantılara da katıldı.

Fatih Sultan Mehmed'in İstanbul'u Fethinden sonra Aya İrini Kilisesini Cebehane/Devlet Silah Arsenali haline getirmesi, daha önce var olduğunu bildiğimiz Edirne Cebehanesindeki silahlarında buraya nakledilmesi ile ilk çekirdeği oluşan Osmanlı İmparatorluğu Cebehanesi, Fetih'ten sonraki seferlerle ele geçen ganimet silahlarla sürekli genişlemiş ve kendi dönemi içinde dünyanın en zengin cebehanesi durumuna gelmiştir.

Osmanlı eline geçen ganimet silahların bir bölümü fetih müjdesi ve hediye olarak emeği geçenlere dağıtılır, bir bölümü hazine-i Hümayuna kaldırılır, diğer bir kısmı ise tamir ve bakımı yapılarak daha sonraki zamanlarda kullanılmak üzere cebehaneye konulurdu.

Cebehanede oluşan bu silah koleksiyonunun ilk büyük yekununu Sultan II. Murad'ın (1421-1444) Kosova seferi dönüşünde, kaynaklara göre 250 araba ile getirildiği söylenen ganimetler oluşturmaktadır. Bunun ardından Uzun Hasan komutasında Otlukbeli'nde Fatih Sultan Mehmet'e yenilen **Akkoyunlu devletinin Hazinesi**, Yavuz Sultan Selim'in İran seferi (1514) sonucunda ele geçirdiği ve İstanbul'a naklettirdiği **Tebriz'deki Safevi hazinesi**,-ki Selimname'ye göre, bu hazine ile birlikte kılıççılar, cebeciler, okçular gibi silah ustalarından oluşan 1700 sanatkarın da aileleri ile birlikte İstanbul'a gönderildiği bildirilmektedir(1) yine Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi sonunda (1517) başkente taşıdığı **İskenderiye hazinesi**, Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-1566) doğu ve batıya yaptığı seferlerden getirdiği ganimetlerle oldukça genişlemiştir.

Bu tebliğde sunmaya çalışacağımız **'Osmanlı Cebehanesinde Türk Sultan-**

larına Ait Silahlar' yukarıda sözünü ettiğimiz hazinelerle birlikte Osmanlıların eline geçmiş, Osmanlı cebehanesinde özenle korunmuş, Cebehanenin Askeri Müze'ye dönüşmesi ile birlikte de tüm araştırmacılara ve meraklı kitlelere sunulmuştur. Söz konusu hazi-

Fotoğraf 1: Akkoyunlu Sultanı Uzun Hasan (1453-1478)'a ait zırh gömlek, Boy: 114 cm, Genişlik: 135 cm. (kollar dahil), Askeri Müze, Env.4331-2
Kitabe: (a) Es-sultan el-adil Hasan Babadır
(b) Hallada Allah mülka-bu buva Sultana
(Allah Sultanın mülkünü daim etsin)
(c) Ala Allah
(d) Muhammed

Fotoğraf 2: Akkoyunlu Sultanı Yakub Gazi (1478-1490)'ye ait zırh gömlek, Boy:78 cm., Genişlik: 112 cm., Askeri Müze, Env. 16462
Kitabe: (a) Sabib-i Emir Yakub el-Gazi
(b) El-ikbal vel naim, el-izzü el-basir, el-ma fil alem
(c) El-ma fil alem, el-say el-ali, el-ikbal ..., es-Sultan el-ali, el-ma el-alem

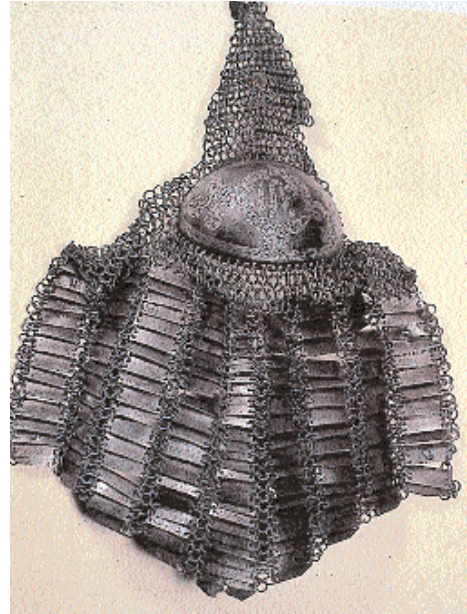
1) A.S. Yunusov, 'Azerbaycan'a Dövüş-Muhafız Giyimi', **Harbi Birlik**, Bakü 1993, s. 87-90

Fotoğraf 3: Akkoyunlu Sultanı Yakub Gazi (1478-1490)'ye ait zirh gömlek, Boy:84 cm., Genişlik: 114 cm., Askeri Müze, Env. 4339-2

Kitabe: (a) El-izzü Mevlana es-Sultan el-azam el-Hakan el-muazzam el-rukab el-uma el-mülük el-Arab vel Acem. El-izzü ed-devl va ikbal val dav ala va es-Sultan va es-selama va el-afiya va el-rabima va el-mağfara el-amil el-afira el-lat el-izzü el-dam va el-ikbal va eld el-vala va es-Sultan el-Sa'ada va el-afiya va el-rabima va el-rukn el-izzü li mevlana. Es-Sultan el-azam el-hakan el-muazzam el-melik el-rikab mam mevla mulük el Arab vel Acem Sultan Yaku. Muhammed

(b) El-izzü fi el-ta'a el-gıma fi el-gıma'a el-izzü el-mevlana es-Sultan el-azam hakan el-muazzam malik el-rika mam mevla mulük el-Türk el-Arab vel Acem Sultan bin Sultan Yaku. El-tin el-izzü el din vel el-ikbal vel devl el-devala va es-Sultan val Salama va esa'v dava el-rabima va elrukn va el-afiya... Muhammed. El-izzü el-mevlana es-sultan el-azam va hakan el-muazzam malik el-rika el-umam mevla Muhammed

Fotoğraf 4: Akkoyunlu Sultanı Yakub Gazi'ye(1478-1490) ait dizçek, Uzunluk:53 cm., Askeri Müze, Env. 16387, Kitabe: Sultan Yakub el-Gazi

nelerde, sadece yenilen devlete ait silah ve objeler değil, onların daha önce kazandıkları zaferlerden ele geçirdikleri ganimetler de bulunuyordu. Bu nedenle Osmanlı Cebhanesinde Osmanlı ordularının bire bir olarak hiç karşılaşmadığı devlet ya da toplulukların da silahları karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Cebhane mührü olan **kayı** boyu işaretinin de üzerlerinde bulunduğu bu silahların ganimet olarak cebhaneye geldiği anlaşılmaktadır.

Bu silahlar nelerdi? Bunlar arasında

önemli bir grubu Şirvanşahlara ait olan silahlar oluşturur. Takriben bu günkü Azerbaycan sınırlarında yaşayan ve Şamahı, Bakü ve Derbent'de önemli merkezleri bulunan Şirvanşahlar 1488 yılında hükümdarları **Ferruh Yesar** ile birlikte Akkoyunlu Sultanı ve Uzun Hasan'ın oğlu Sultan Yakub Gazi'ye tabi olmuşlardır. Yakub Gazi'nin ölümünden sonra Safaviler 1501 Nahçıvan savaşında Akkoyunlu devletini ve dolayısı ile hazinelerini ele geçirmişlerdir. Osmanlı Cebhanesinde bulunan Şirvanşahlara ait silahlar muhtemelen Nahçıvan savaşı ile Safevilerin, Çaldıran zaferi ile de Şah İsmail'den Yavuz Selim'in eline geçmiştir.

Şirvanşahlara ait silahlar arasında en çok dikkati çekenler sırası ile şunlardır.

1. Şirvanşahlar Sultanı I.Keykubat'a (1317-1344) ait **zirh gömlek**, Env. 21300
2. Şirvanşahlar Sultanı I.Halil'e (1418-1464) ait **zirh gömlek**, Env.16376
3. Şirvanşahlar Sultanı Ferruh Yesar'a (1464-1500) ait **miğfer**, Env.5911
4. Şirvanşahlar Sultanı Ferruh Yesar'a ait **miğfer**, Env.163

İkinci önemli grup, Oğuz Türklerinin **Bayındır** boyuna mensup Akkoyunlu (1284-1503) Sultanlarına ait silahlardır. Söz konusu silahlar Osmanlı hazinesine iki ayrı zamanda gelmiştir. Birinci grupta gelen eserler Ağustos 1473 yılında Akkoyunluların en önemli Sultanları, tarihe Uzun Hasan lakabı ile geçmiş olan asıl adı Nusrattüddin Ebu Nasr Hasan Bahadır komutasındaki ordularının Osmanlı Sultanı Fatih Sultan Mehmed ile karşılaşması sonucu ele geçmiştir. Otlukbe-

li'nde gerçekleşen bu karşılaşmada bilindiği gibi Uzun Hasan mağlub olmuştur. Bunun üzerine ordusuna ait silah ve hazinelerle birlikte şahsına ait silahlar da ganimet olarak Osmanlı cebahanesine dahil olmuştur. Akkoyunlulara ait ikinci grup silahlar ise yukarıda da sözünü ettiğimiz gibi Yavuz Sultan Selim'in Safavi hükümdarı Şah İsmail'e karşı kazandığı Çaldıran savaşından sonra İstanbul'a taşınan Tebriz hazineleri içinde yer almakta idi. Çünkü Şah İsmail (1501-1524) Uzun Hasan'ın oğlu Yakub Gazi'nin (1478-1490) ölümünden sonra yönetim boşluğu yaşayan Akkoyunlu devletini ele geçirmişti (2).

Bu eserlerden günümüze gelenler sırası ile şunlardır.

1. Akkoyunlu Sultanı Uzun Hasan'a ait **zırh gömlek**, Env.4331-2
2. Akkoyunlu Sultanı Yakub Gazi'ye ait **zırh gömlek**, Env.16462
3. Akkoyunlu Sultanı Yakub Gazi'ye ait **zırh gömlek**, Env.4339-2
4. Akkoyunlu Sultanı Yakub Gazi'ye ait **dizçek**, Env.16565-3
5. Akkoyunlu Sultanı Yakub Gazi'ye ait **dizçek** Env.16387

Şah İsmail'in Tebriz arsenalinden Osmanlı Cebahanesine intikal eden Türk Sultanlarına ait silahlar bununla sınırlı değildir. Gelen eserler arasında Timurlu hanedanına ait silahlar da bulunmaktadır. Söz konusu silahlar arasında bulunup, üzerlerine kayı damgası vurularak Osmanlı silah arsenaline dahil edilenlerden bu gün elimizde bulunanları şöyle sıralayabiliriz.

1. Cengiz Hanedanı, Ak Ordu Sülalesinden Teke Çimbay İbn Edsan Fercane'ye (1344-1360) ait **kolçak** Env.7992
2. Timurlu Sultanı Mehmet Ba-

Fotoğraf 5: Timurlu Sultanı Mehmed Babadır Han (1442-1451)'a ait miğfer, Yükseklik: 30 cm, çap: 23 cm., Askeri Müze, Env.9484
Kitabe: (Türkçesi) Mükemmellik timsali, gücü, Allah onu koruyacaktır. Sultan Mehmed Babadır, bütün Sultanların, Şahların, bütün dünyanın merkezi. Vücudunun üzerindeki baş gökyüzüne doğru uzayacaktır.(3)

Fotoğraf 6: Memluk Sultanı Şeyh el-Müeyyad'a (1412-1421) ait miğfer, Yükseklik 35 cm., Çap:24,5 cm., Askeri Müze, Env. 14628

hadır'a (1442-1451) ait **miğfer**, 9484

3. Timurlu Sultanı Mehmet Babadır'a ait **Miğfer**, Env. 9698
4. Timurlu Sultanı Ebu Said Gürkan'a (1451-1467) ait **miğfer**, Env. 17779

Osmanlı Cebahanesine ganimet olarak gelen doğu sultanlarına ait silahların en erken tarihli ve en geniş grubunu Memluk hazinesinden gelenler oluşturur. Bu eserler Yavuz Sultan Selim'in Mısır seferi (1517) sonunda

2) İ. H. UZUNÇARŞILI
Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri, Ankara 1988, s. 195-197

3) E. Bilgütay, *Askeri Müze Koruyucu Silahlar Departmanında Bulunan Ünik Malzemeler ve Bunun Düşündürdükleri*, II. Müzecilik Semineri Bildirileri, İstanbul 1994, s. 121-124

Fotoğraf 7: Memluk Sultanı Melik Eşref İnal'a (1453-1461) ait miğfer, Yükseklik 32 cm., Çap:23,5 cm., Askeri müze, Env. 13584

Fotoğraf 8: Memluk Sultanı Melik Eşref Şaban II (1363-1376)'ye ait kılıç., Boy:98 cm., Askeri Müze, Env. 2360

İstanbul'a naklettirdiği İskenderiye hazinesinden gelmiştir. Bünyesinde 10. Yüzyıldan itibaren tarihlenen önemli objelerin bulunduğu hazinede sadece İslami ya da Türk eserleri değil, bol miktarda haçlılara ait eserler de bulunmaktaydı. Ayrıca bilindiği gibi Mısır seferi dönüşünde İslam dünyasının **kutsal hazine** olarak kabul ettiği, bu gün Topkapı Sarayı **'Hırka-ı Saadet'**

dairende muhafaza edilen emanetler de İstanbul'a getirilmişti. İskenderiye'den gemilerle İstanbul'a getirilen Memluk hazinesindeki ganimetler arasında yer alan sultanlara ait silahlardan Osmanlı Cebehanesine giren

ve günümüze gelen örnekler ise şöyledir.

1. Selahaddin Eyyubi'nin (1137-1193) babası Necmeddin Eyyubi' ye ait kılıç, Env.2355

2. Memluk Sultanı Melik Eşref Şaban II'ye (1363-1376) ait **kılıç**, Env. 2359

3. Memluk Sultanı Melik Eşref Şaban II'ye ait **kılıç**, Env.2360

4. Memluk Sultanı Melik Eşref Şaban II'ye ait **kılıç**, Env.14780

5. Memluk Sultanı Melik Eşref Şaban II'ye ait **kılıç**, Env. 2358

6. 14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Devadar'a ait **kılıç**, Env. 14780/10928

7. 14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Yelboğa'ya ait **kılıç**, Env. 14781

8. 14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Yelboğa'ya ait **kılıç**, Env. 2390

9. 14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Yelboğa'ya ait **kılıç**, Env.6402

10.14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Yelboğa'ya ait **kılıç**, Env. 2340

11. 14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Yelboğa'ya ait **kılıç**, Env. 2346

12. 14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Yelboğa'ya ait **kılıç**, Env. 6401

13. Memluk Sultanı Kansuh el Gavri'ye (1501-1516) ait **kılıç**, Env.257

14. Memluk Sultanı Kansuh el Gavri'ye ait **kılıç**, Env.237

15. Memluk Sultanı Şeyh el Müeyyed'e (1412-1421) ait **Miğfer**, Env. 14628

16. Memluk Sultanı Şeyh el Müeyyed'e ait **miğfer**, Env. 22353

17. Memluk Sultanı Melik Eşref İnal'a (1453-1461) ait **miğfer**, Env.8202

18. Memluk Sultanı Melik Eşref İnal'a ait **miğfer**, Env. 13584

19. Memluk Sultanı Kayıtbay'a (1468-1496) ait **zırh gömlek**, Env. 3008

20. 14. yüzyılda yaşamış Memluk Emiri Azdamar Murşık'a ait **kalkan**, Env. 17410

21. Memluk Sultanı Kayıtbay'a ait **balta**, Env. 8434

22. Memluk Sultanı Kayıtbay'a ait **at alın zırhı**, Env. 178

23. Memluk Sultanı Şeyh El Müey-yad'a ait **alem**, Env. 461

24. Memluk Sultanı Şeyh Müey-yad'a ait **alem**, Env. 22353

25. Memluk Sultanı Kansuh El Gavri'ye ait **alem**, Env.21706

26. Memluk Sultanı Kansuh El Gavri'ye ait **alem**, Env.455

27. Memluk Sultanı Kansuh El Gavri'ye ait **alem**, Env. 458

28. Memluk Sultanı Kansuh El Gavri'ye ait **alem**, Env. 457

29. Memluk Sultanı Kansuh El Gavri'ye ait **alem**, Env. 22354

30. Memluk Sultanı Kansuh El Gavri'ye ait **top**, (4 adet)

Osmanlı cebehanesinde tesbit edilebilen sonuncu örneğimiz ise 18. Yüzyıla ait olup Kırım Hanlığından Bilalzade adına yapılmış bir **miğferdir** (Env.9482). Ancak bu eserin Cebehaneye gelişi ile ilgili kesin kayıt yoktur. Muhtemelen 1855'deki Kırım Savaşından sonra gelmiştir.

Sözünü ettiğimiz bütün bu silahlar ve ait olduğu kişiler Osmanlı Cebehanesinden Askeri Müze'ye intikal etmiş binlerce silah üzerinde yapılan yoğun araştırmalarla tesbit edilmiş olup, her eser üzerinde sahibinin adı

Fotoğraf 9: Memluk Sultanı Kansu el-Gavri'ye (1501-1516) ait kılıç. Boy:97 cm., Askeri Müze, Env.237

Fotoğraf 10: Kırım Hanı Bilalzade'ye ait miğfer, 18. yüzyıl, Askeri Müze, Env. 9482

yada mührü bulunduktan sonra bu listelere dahil edilmiştir. Toplu olarak ilk defa literatüre geçecek olan bu tesbitlerin bizden sonraki Tarih ve Sanat Tarihi araştırmacılarına 'Osmanlı İmparatorluğunun 700.Yılı'nda bir armağan olarak sunuyoruz.